

אבן עזרא והקראים בהלכה

פנחס ר. ווייס

(המשך מ"מלילה" א')

א, ד'. "וסמך ידו". ר"ל, שבשעיר המשתלח ¹⁶⁵ נאמר: "וסמך אהרן את שתי ידיו" ואמרו בספרא שם: "בנין אב לכל הסמיכות שיהיו בשתי ידיים": והקראים אמרו ¹⁶⁶, דאדרבה — מזה מוכח דבשאר סמיכות שנאמר בהן ידו יד אחת במשמע.

ט"ו. לפ"ד חז"ל ¹⁶⁷, מליקה בעצמו של כהן וממול הרואה את העורף. והקראים ד' שטות להם במליקה: (א) ענן, כנראה, עוד לא נחלק על חז"ל בטיב המליקה, אך טען, שאין שחיטה לעוף כלל ומליקה נוהגת גם בחולין ולפי שתלמידיו מצאו תשובה לדבריו, במה שהקיש הכתוב עוף לחיה לענין שפיכת הדם ¹⁶⁸, החמירו, כדי לצאת מן הספק, שלא לאכל בשר עוף כלל וכלל. (ב) ובא בנימין הנהונדי וחידש, ששחיטה ומליקה שקולין הן, ובין בחולין בין במוקדשין איזה מהן שירצו יעשו. (ג) ואהרנים אמרו, שהמליקה בקדשים היא חוץ מהשחיטה. כיצד הוא עושה? שוחט הסימנים כדרכו, וגומר ע"י חתיכת שדרה ומפרקת, והכל בסכין ומצד הצוואר. (ד) והקראים האחרונים החליטו, שמליקה בקדשים היא תמורת שחיטה בחולין, והיא מצד העורף ובסכין. ופירושה: חתיכת מפרקת ושדרה וסימנים עד העור שעל פני הצוואר ¹⁶⁹.

165 ויקרא ט"ז, ב"א.

166 עיין מבחר, כאן ושם.

167 עיין ספרא כאן, וחולין ו"טכ"א. מענין שהקראים (ג"ע, פ"ט ע"ד; ועיין לקוטי קדמוניות, ח"ב, ע"ג) מביאים בשם רס"ג, "שהכהן היה חותך בצפרנו בעורף סוף השדרה ומפרק בלא רוב בשר עד הסימנים ואחר כך שוחט הסימנים"! וקשה להאמין שיוצאו דברים הללו, שהם נגד התלמוד, מפי רס"ג. ואפשר, שרס"ג תפס לשון הבריותא (חולין כ"א ע"א): "חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר עד שמגיע לוושט או לקנה הגיע לוושט או לקנה חותך סימן אחד או רובו וכו'", והקראים טעו בפשט הדברים, וחשבו, שהפסיק בין שדרה ומפרקת לסימנים, לומר, שמכאן ואילך חותך בסכין.

168 ויקרא י"ז, י"ג.

169 עיין ע"ד השטות הללו בג"ע, ענין שחיטה פ"ב. ובא"א, ענין שחיטה פ"ו, כתב על השטה הרביעית, שהיא דעת בנימין, ונראה, שלשונו של בעל הג"ע, הטעתו, שכתב שג' שטות הן במליקה, וחשב שר"ל, ג' שטות בין הכל;

ב. ב'. "וקדמונינו פירשו". לא כיון בזה נגד הקראים. עיין א"ע, במדבר, כ"ב, י"ח, ד"ה "מלא ביתו".

י"א. "בספר עזרא". כונתו לנחמיה י', ל"ו, ששם נאמר: "ולהביא את בכורי אדמתנו ובכורי כל פרי כל עץ" — הרי, שבכורים אינם נוהגים אלא בגדולי קרקע, וא"כ דבש האמור כאן, להקריבו קרבן ראשית — שהוא בכורים — ע"כ גדולו מן הארץ. וכנראה קדמוני הקראים חלקו ע"ז, אבל המבחר כבר הודה, שדבש זה דבש תמרים.

י"ד. עיין במאמרי על תרגומו הערבי של רס"ג, בספר היוכל לרס"ג, הוצאת האוניברסיטה של מנצ'סטר, אות י"א.

ג. ט'. "ותעו הצדוקים". כלומר, הקראים — כי הם אסרו האליה, לפי שנקראה חלב¹⁷⁰. וכנראה שרס"ג נתכוון לדחותם בקש, שהרי גם בש"ס אמרו, שהאליה נקראת חלב; ולא התירוה אלא משום דבעינן "דבר השוה בשור וכשב ועז"¹⁷¹.

ט"ז. "זה הכלל". ר"ל, ש"כל חלב לי" מוסב אשלאחריו, ולא אשלפניו. ובדרך זה הלך גם רס"ג בתרגומו¹⁷². וכ"ז נגד הקראים שטענו, שיותרת הכבד והכליות נקראו בכאן חלב, ואסרום באכילה¹⁷³.

ד, ב'. "או מלקות". זה כדעת הקראים¹⁷⁴. ואפשר צ"ל "ומלקות". וע"ל, ויקרא, י"ז, י"ד.

ו. י"ג. והקראים נחלקו בזה. עיין מבחר. כ"א. "שהוא בן י"ג". והקראים נחלקו—י"א משיראה קרי, וי"א בן כ'¹⁷⁵. ועיין א"ע, ויקרא כ', ט'.

ז. כ'. "ופעם אחת בא אלי צדוקי אחד". ע"ל ג', ט'. עיקר כונת א"ע להוכיח, שבלי קבלה היינו טועים בעיקר דין איסור החלבים; ותשובותיו להקראי

ולזה הוכרח לעשות משטת בנימין ומשטת זו שטה אחת. ולא היא, אלא כוונת ה"ג" ע' היא, שג' שטות בין הסוברים שמליקה היא תמורת שחיטה, ושטה רביעית היא, שהמליקה היא חוץ מהשחיטה.

170 עיין אשה"ב, רל"ג; מ"ב ח"ר; ג"ע, ענין שחיטה, פכ"א; א"א, ענין שחיטה, פ"ב; פוננסקי, בספרו הנ"ל, נ"ה, ס"ה, ס"ח.

171 חולין, קי"ז ע"א.

172 עיין מאמרי הנ"ל, אות כ"ג.

173 עיין מבחר; ג"ע, צ"ו ע"ב; א"א, קי"ט ע"ב.

174 עיין מבחר ועיין גם אשה"ב, רס"ז, ת'.

175 עיין ג"ע, קע"ב ע"ב.

הם בדרך "ענה כסיל כאולתו". והקראים לא הבינו את זאת, והתרעמו על א"ע שטען להקראי דברים מופרכים מהקבלה עצמה ¹⁷⁶.

ח. ט"ו. ע"ל, פסוק כ"ו.

כ"ו. "וישם על החלבים". ע"ל, ג', ט', שהקראים אסרו יותרת הכבד והכליות; וזו אחת מראיתם, ש"החלבים" שבפסוק זה כולל יותרת הכבד והכליות שבפסוק שלפניו—ורס"ג ¹⁷⁷ השיב עליהם, ש"מנהג העברי להזכיר הרוב ולהניח המעט", וא"ע הלך בשטתו, וע"ד האליה ע"ל, ג', ט'.

ט. א' "היה נראה לנו". ז"ד הקראים ¹⁷⁸. ועיין א"ע, שמות מ', ב': ולקמן ויקרא כ"ג, י"א.
כ'. ע"ל, ח', כ"ו.

י. ו' "והאמת דברי קבלה". ר"ל, שפרע זה גדול שער. ובמבחר מסיק שהפירוש הוא: מגולה. וכן בא"א, ק"ז ע"ג; ועיין גם בא"ש כ', רס"ה, ב' "כי מנהג האבלים שיסירו מצנפותיהם מעל ראשם"; וכן בא"א, קע"א ע"א. י"ט. דבריו מבוארים. והפירוש, שאכל קצת לצאת ידי חובתו, מובא במבחר בשם "רוב החכמים".

יא. ח' ט'. "והנה הנוגע בזדון וכו'". חז"ל אמרו ¹⁷⁹ "ובנבלתם לא תגעו": ברגל — והקראים פה אחד הסכימו, שהנגיעה בלאו; וז"ל הדסי ¹⁸⁰: "לנוגע בזדון כמפר דבר ה' הוא וחייב הוא מה' שנאמר כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר וגו'". וכן במבחר: "והנוגע בזדון עובר על לאו וחייב מלקות וקרבן" — ובא"א, קכ"ד ע"ג, תפס לשונו להלכה. וא"ע השיב, שאף שפשט הכתוב כדבריהם, ע"כ מפי הקבלה אנו חיים, כי מן התורה הכתובה לא ידענו, באיזה טומאה יטמא הנוגע בנבלת בעלי סימן אחד ¹⁸¹, וכן דג האגם לא הותר בלי העתקה ¹⁸².

176 דבר הוכוח מובא במבחר; ובג"ע, ענין שחיטה, פ"ב ובא"א, ענין שחיטה, פ"ב.

177 הובאו דבריו במבחר ויקרא ד' ל"ה.

178 עיין מבחר כאן ושמות מ' ב'.

179 ספרא ויקרא י"א ח'; ר"ה ט"ו, ע"ב.

180 א"ש כ', רפ"ב, ל'; ועיין גם רל"ה, ס'.

181 ובעל המבחר דן ק"ו: "הנוגע בנבלת בהמה טהורה טמא טמאת יום ב"ש הנוגע בנבלת בהמה טמאה"; ובג"ע, ק"א ע"ג למד זאת בהיקש.

182 ובעל המבחר למד זה בכלל ופרט ודרש: כלל ופרט — הכל בכלל; ועיין ספרא באן, וחילין ס"ו ע"ב וכו'.

י'. "רק מה שאמרו חז"ל". קושיא זו לא מצאתי להקראים על חז"ל, אבל כיוצא בה מצאתי באשה כ' קל"ט ע"א, "חטאתי", שהקשה על חז"ל, שאסרו בב"ח בדרך כלל, אף לא בחלב אמו, "אם אסור כל בשר איך יתירו בשר דגים עם החלב הלא גם הם בשר נקראו בתורת אלקיך". וענין זה, שהדג נקרא בשר, היה חשוב מאוד להקראים, שאסרו לאכל בשר חולין בלא מזבח¹⁸¹, כי הם אמרו, שהבשר שהביאו העורבים לאליהו היה בשר דגים, וכן דניאל שהתפאר שלא אכל בשר¹⁸⁴, לבשר דגים נתכוון¹⁸⁵. וע"ל י"ז, ב'.

י"ט. "ואלה טפשי עולם". לפי עדות הקראים¹⁸⁶ ענן אסר התרנגול, לפי שמצא ששמו בארמית "דוכיפתא". ונראה, שכוונתו היתה למה שאמרו חז"ל¹⁸⁷ על "נגר טורא" — תרגומו של אונקלוס לדוכיפת — שהוא תרנגול הבר, ונתחלף לו לענן תרנגול הבית בתרנגול הבר; וא"ע לעג עליו, כי מי הכריחו לסמוך בזה על חז"ל? הלא הוא כפר בקבלה — וזה ע"ד "כסיל בחשך הולך". כ"ו. "ויש מין". שטה זו לא מצאתיה בספרי הקראים שבדפוס.

כ"ט. והקראים נבוכו גם בעופות וגם בשרצים: ענן רצה לחקות את חז"ל בנתינת סימנים ואמר: "כי העוף הטהור שואף המים בלי הבדל וגם מאכיל אפרוחיו". וכתב עליו המבחר: "וגם זה רחוק והנכון שנחמיר ולא נאכל רק שנודע לנו בברור". וכן לענין שרצים כתב: "שמות אלו אינם נודעים בברור".

ל"ב. "וצריכין אנו למסורת". כלומר, איזהו כלי המקבל טומאה. והקראים לא מצאו דרכם בזה עד שהוכרחו לסמוך בזה על הקבלה; וז"ל המבחר: "והנכון להטמא כלי שכל ישראל מודים באסורו לא כל אשר יקרא כלי".

י"ב, ו'. "בן שנתו". עיין א"ע שמות י"ב, ה', שמביא בשם הקראי ישועה¹⁸⁸ שאמר, ש"יש הפרש בין בן שנה ובין בן שנתו כי בן שנה עלתה לו שנה ובן שנתו כמשמעו" — כלומר, שלא עלתה לו שנה. וא"ע השיב עליו שם, ובויקרא כ"ג, י"ב.

י"ד, ד'. "ואין צורך לחפש על האזוב". והקראים נסתפקו במובנו; וז"ל

183 אשה"ב, רב"ז-ר"ל"א; ג"ע, ענין שחיטה, פ' ז' ח'; א"א, ענין שחיטה פי"ב.

184 דניאל ו', י"ג.

185 אשה"ב רב"ח, ז'.

186 לקוטי קדמוניות ח"ב, פ"ד; ועיין מבחר.

187 גימטריא ס"ח, ע"ב.

188 ועיין גם במבחר שם; והמבחר כאן מביא שטה זו בשם דוד הנשיא.

המבחר 189: "כתיב ועד האזוב אשר יוצא בקיר 190 מכלל שיש אזוב אחר. ואמת שכל חכמי הרופאים חולקים בזה".

טו, א'. ר"ל, כי ממה שהזכיר אהרן ראייה, שגם לכהנים—כלומר לחכמים—ענין בדיני נדה; וזה מתאים לפירוש חז"ל, שדם הנאמר בפרשת "כי יפלא" 191 שיובא אל הכהן, בדם נדה מדבר 192. והקראים, שכפרו בקבלת חז"ל לענין ה' מיני דמים, פירשו "בין דם לדם" בדיני נפשות 193, ואמרו, שאהרן נזכר כאן בשביל הזב, שצריך לכהן בקרבנותיו 194.

טו. אפשר כוונתו לתפוס של סרגא 195, שהוא טהור מתורת מרכב לדעת הקראים.

טז, כ"ד. "בחדש השביעי וכו'". ר"ל, כי המאמינים בקבלה אין להם צורך לחפש בכתובים על משמעת מלת עינוי. והקראים סמכו על הפסוקים שהביא א"ע, ועוד הוסיפו עליהם; והעולה מדבריהם, שהמלה כוללת כל מיני עינוי וכל דרכי האבלות: מצום ובכי עד מספד וקרחת וחגירת שק. והריחת בשמים ושמיעת שירים או ש"ד המשמחים את הלב, אסורים מק"ו; וכולם — לבד מקריחת קרחה שיש בה משום מלאכה 196 — נוהגים ביוה"כ (ואי משום מועד — יש אבלות במועד; כ"ש בזה"ז שנאמר: "והפכתי חגיכם לאבל" 197. והקראים האחרונים נטו קצת מזה והסתפקו בצום ובמניעת הנאות גשמיות בלבד 198.

יז, ב'. "ורבים אמרו". כוונתו לקראים, ע"ל, י"א, י'.
י"ד. "ואם בשגגה יביא חטאת". זה נראה כדעת הקראים, שיש חטאת בחייבי לאוין, אם לא שכוונתו למי שאכל קדש או נכנס למקדש בשגגה אחרי שאכל נבלה 199, ו"חטאת" זה קרבן עו"י; וע"ל, ד', ב'.

189 שמות י"ג, כ"ב.

190 מלכים א', ה', י"ג.

191 דברים י"ז, ח'.

192 ספרי שם.

193 מבחר שם; ג' ע, קי"א, ע"א.

194 עיון מבחר כאן.

195 עיון רש"י.

196 עיון אשה כ, רמ"ח.

197 עמוס ה', י'.

198 מבחר כאן; ג' ע, ס' ע"א; א"א, ע"ה, ע"ג.

199 עיון רש"י.

יח. ט'. עיין פסוק י"א.

י"א. "יש אומרים וכו'". "והצדוקים אמרו שאיננה בת אם". ר"ל, ולא בת האב. ופירוש הדברים, שלפי דחו"ל²⁰⁰ פסוק ט' מדבר בבת שנולדה לאביו או לאמו בין מן הנשואין בין מן האונסין, ובפסוק י"א "בת אשת אביך" מדבר בבת שנולדה לאביו — כמ"ש "מולדת אביך" — מן הנשואין, מאמו או מאשה אחרת, ולחייב עליה משום שני לאוין; ו"אחותך היא" המיותר מרבה בת הנולדה. לאביו ולאמו מן האונסין, לומר שאין מזהירין מן הדין. והקראים שתי שטות להם בעריות: הקדמונים מהם הנקראים "בעלי הרכוב", העמידו דבריהם על לשון הכתוב, "והיו לבשר אחד"²⁰¹ ואמרו, שאיש ואשתו גוף אחד הם לעניני עריות, וקרובי האיש אסורים בקרובי האשה כבקרובי עצמם²⁰². וראייתם ממה שקרא הכתוב בת אשת האב — שלפי דעתם היא הנולדת לאשת האב מאיש אחר — "מולדת האב" ו"אחות" המורה, שקרובי אשת האב אסורים לבן כקרובי אביו²⁰³. ויצא משטה זו, שאשה שנתאלמנה ונתגרשה כמה פעמים, קרובי כל בעליה אסורים אלו באלו; וכיוצא בו באיש שנשא כמה פעמים. ולפי שראו, שאין הצבור יכולים לעמוד בחומרא זו, קמו הקראים, מיוסף הרואה ואילך²⁰⁴, והעמידו דיני עריות על מושג "שאר" ואמרו כי ממשמעת "שאר אביך" ו"שאר אמך" המיותרים נלמוד, שהוא סבת האיסור בעריות²⁰⁵; וע"ז סמכו, והקישו על הכתוב, ואסרו שארים רבים שלא נתפרשו אם קרבותם במדרגת אלה שנתפרשו. המשל בזה מ"ערות בת אשת אביך" — שפירשהו כמו "בעלי הרכוב" בת אשת האב מאיש אחר — למדו "אסור ב' שארים על ב' שארים"²⁰⁶, כלומר: כמו שאב ובנו אסורים באם ובת, כך שני אחים אסורים באם ובת או בשתי אחיות. ולפי ב' השטות "מולדת אביך" היא ע"ד העברה או ע"ד "יולדו על ברכי יוסף"²⁰⁷. ויש עוד פירוש אחר לקראים בזה והוא ש"מולדת אביך" מוסב על אשת האב, כלומר, שבת אשת האב מאיש אחר אסורה לבן רק אם אמה ילדה בנים גם לאביו; אבל הדסי דחה פירוש זה בשתי ידיים²⁰⁸.

200 יבמות כ"ב, ע"ב.

201 בראשית ב', כ"ד.

202 א ש ה "ב שו"ט, ת', ד'; ש"א, ו'—ש"ב, ב'.

203 א ש ה "ב, שו"ט, ס'—ל'.

204 ג "ע ק"ל, ע"א; א "א קמ"ט, ע"ג.

205 מ ב ח ר; ג"ע שם ע"ב; א"א שם.

206 ג "ע, ענין עריות, פ"ט, ג'ד'; א "א, סדר העריות פ"ו, עקר ה'.

207 ג "ע, קל"ה, ע"ד; א "א, קמ"ו, ע"ג.

208 א ש ה "כ שו"ז, ק'—פ'.

אך מה שאמר א"ע "וראייתם כי לא ימנעני ממך" — אם לא שיש כאן ט"ס — אין בידי לפרש. כי לפי חז"ל²⁰⁹ תמר בת יפ"ת היתה ומותרת לאמנון; ועכ"פ שטות הקראים גם שתיהן חמירות יותר מזו של חז"ל. ורחוק לשער שהיו קראים שהבדילו בין בת שגדלה בבית בעל אמה ללא גדלה אצלו — אף שיש כעין רמז לזה בדברי א"ע בפסוק ט' — כי בספרי הקראים שלפנינו מפורש שהבן אסור אפילו בבית אשת אביו שנולדה מאיש אחר אחרי שנתאלמנה או שנתגרשה מאביו²¹⁰.

י"ד. "דודתך היא". גם מזה הביאו "בעלי הרכוב" ראייה שאיש ואשתו גוף אחד הם, שהרי אשת הדוד קרואה דודה כמו דודה באמת²¹¹; וא"ע השיב, שכבר מצאנו חנמאל בן הדוד²¹² נקרא דוד²¹³.

שם. "והנה מה יעשו". ו"בעלי הרכוב" למדו אשת אחי האם עפ"י הכלל "כי נשי הזכרים הם במקום הזכרים"²¹⁴ ובאם האם כותב הדסי²¹⁵: "אמר אמך היא להודיע כי בעבור שהיא שורש והוא ענף ע"כ אמרנו כי אם האם עד חוה אסורות כמו האם" — וטעם זה, כמובן, שייך גם באם האב. והקראים האחרונים למדו כלן בהיקש.

שם. "ע"כ אנו צריכים לקבלה". ואף ששניות מדברי סופרין הן, כבר הקשה הב"י בכ"מ על הרמב"ם, פ"א מהל' אישות, ה"ו, שתפס ג"כ לשון זה; ועיין בלח"מ שם מה שתירץ ע"ז.

ט"ז. "והאומר למה לא הזכיר הכתוב הבת". ר"ל, שהקראים הוכיחו שמקישין בעריות, ממה שלא נאמרה בתו מפורשת — וע"כ מקום הניחה התורה להקיש. והקשו על חז"ל²¹⁶, שלא הקישו בעריות: הלא הם אמרו, ש"בתו מדרשא אתיא! וטעו — ולא ידעו, שחז"ל כוונו בזה לבתו מאנוסתו, אבל בתו מנשואתו מ"ערות אשה ובתה" נפקא²¹⁷. ויש ט"ס בא"ע ובמקום "בת וכו'" צ"ל "בתו כ"י".

כ'. "וי"א כי כבר היתה אסורה". ז"ד הקראים שאמרו, שפרשת יפ"ת

209 סנהדרין כ"א, ע"א.

210 אשה"ב שו"מ, ה'ד'.

211 אשה"ב קס"ט, ט'; ש"ב, ט"כ, צ"ר.

212 ירמיה ל"ב, ט'.

213 שם י"ב.

214 אשה"ב ש"ב, ב'.

215 שם שו"מ, ע'.

216 מבחר ל"ב, ע"ב; ג"ע קכ"ט, ע"ג; א"א קמ"ח, ע"א.

217 עיין יבמות ב', ע"ב; ועיין רש"י ותוס' שם.

בפנויה מדברת ; וראיתם שנאמר „ובכתה את אביה ואת אמה“ ²¹⁸ ולא נאמר :
את בעלה ²¹⁹.

י"ט, ב'ג'. „ומורא האבות ידוע מהקבלה“. כלומר „לא ישב במקומו
וכו.“ ²²⁰. והקראים אמרו „תיראו“ : מן העונש, ולא תקללום, כי המקללם חייב
מיתה ²²¹.

י"ג. „פעלת“. על פירושי הקראים עיין מ ב ח ר .
י"ה. „לא תקום“. ע"ל דחז"ל עיין רש"י. וז"ל המ ב ח ר : „לא תקום
שתבקש להנקם ממי ששב והתחנן לך כמו „עד יקום גוי אויביו“ ולא תטור
שתהיה נוטר איבה לזמן רב“.

י"ט. „שעטנז“. הקראים התלוצצו על דרש חז"ל זה ²²². ודעתם, כי המלה
מחוברת משעטת ונוזלים, ופירושה : דבר שחלקו בא מן החי וחלקו מן הצומח.
והמ ב ח ר הודה, שלא ידע מוצא המלה, אך פירש מדעתו, שהיא בגד מצמר
ופשתים ואפילו אינו שוע טווי ונוז ²²³.

כ'. „והיא שפחה“. עיין כל הענין לעיל שמות, פרשה כ"א, פסוק ב'ז',
י"א וע"ד פירוש חז"ל ל„בקרת“, עיין ב נ ת י נ ה לגר מה שהקשה על א"ע.
והאמת, שכל ספרי הקראים מביאים פירוש זה בשם חז"ל לשם התלוצצות ²²⁴.

כ, ג'. „והי' נראה לנו כי טעם באבן שם המין“. ז"ד הקראים, עיין
מ ב ח ר .

ט'. „דמיו בו“. ע"ל, בראשית י"ז, י"ד ושמות כ"א, כ"ט. וע"ד בר מצוה
ע"ל, ויקרא ו', כ"א.

י'. „חז"ל דרשו „והיא לא נתפשה“ ²²⁵ : והיא לא נאנסה, והתירו אשת ישראל
שנאנסה לבעלה ²²⁶. והקראים חלקו ע"ז ואמרו, שדברים ככתבן : שלא נתפשה
מתיחדת עם אנשים ²²⁷, אבל ה„אנוסה“ אסורה לבעלה, כי נטמאה — כאשר

218 דברים כ"א, י"ג.

219 אשה כ ר"פ ; מ ב ח ר ים ; ג " ע קמ"ט, ע"ג.

220 קידושין ל"א, ע"ב.

221 מ ב ח ר .

222 אשה ב רמ"א, ק'רמ"ב, א', ודף קל"ז, אותיות „הרשענו“ —
„אבותינו“ ואות „וישר“ ; ג " ע ענין תפלה פ"ו ; א " א ר"ג, ע"א ; לקוטי
קדמוניות ח"א, רט"ו וח"ב פ"ה.

223 עיין מ ב ח ר כאן, ובויקרא י"ג, מ"ז, ובטרת כסף בשני המקומות.

224 אשה כ רפ"ו, ו'כ' ; מ ב ח ר ; ג " ע קמ"ט, ע"ג.

225 במדבר ה', י"ג.

226 כתובות נ"א, ע"ב.

227 אשה כ שב"ח, נ'ע'.

פירש הכתוב בדינה ²²⁸ ובמחזיר גרושתו ²²⁹. ופירשו פסוק זה בין בנאנסה בין בזנתה מרצונה, אף שאין ספק שפטרו את ה"אנוסה" ממיתה. וא"ע השיב, שה"אנוסה" לא תקרא לעולם "נאפת".

י"ב. "כלתו. אשת בנו". כלומר: ולא במובן חתן וכלה. ור"ל, כי כדי שלא נטעה בזה, פרט הכתוב בכלתו "אשת בנך היא" ²³⁰. והוא תשובת רס"ג נגד "בעלי הריכוז" שאמרו, שהדגיש הכתוב, שכלתו אסורה משום שהיא אשת בנו, לומר שאיש ואשתו גוף אחד הם, והרי היא ממש כבנו ²³¹.

שם. "ערירים ימותו". הקראים ²³² אמרו, שכרת בידי אדם הוא — ממה שמצאו העונש על חלול שבת בג' לשונות סקילה, כרת ²³³ ומיתה ²³⁴ — ולזה הוכרחו לפרש "ערירים ימותו" ג"כ בידי אדם, כי כבר נכללה הדודה בכרת הנאמר בכל העריות ²³⁵.

שם. "והנדה אסורה גם תבוא עת להיות מותרת". זה כפירוש חז"ל. ודבריו נגד הקראים, שאמרו ²³⁶ ש"אחים" הנאמר אצל יבום ²³⁷ הוא ע"ד "אנשים אחים אנחנו" ²³⁸, ולא אחים ממש. וע"ל, דברים כ"ה ה'. שם. "ואשר אמרו". אסור בת אחותו למדוהו הקראים באחד הדרכים שביארתי לעיל ויקרא י"ח, י"א; והדברים מבוארים.

כ"א, ב'. "היה נראה לנו". והקראים פירשו באמת: "כי אם לשארו" — כלל "לאביו ולאמו וכו'" — פרט ²³⁹. וב"בעל בעמיו" נחלקו: י"א כהן הדיוט בכ"ג ²⁴⁰ וי"א בעל כהן באשתו. ז'. "ולפי הפשט". ר"ל, שממה שסתם הכתוב בכהן הדיוט, ופירש בכ"ג

228 בראשית ל"ד, י"ג.

229 דברים כ"ה, ד'.

230 ויקרא י"ח, ט"ו.

231 אשה כ' ש"ב, כ'; ועיין פוננסקי בספרו "הנ"ל, עמ' כ"ה; ובמאמרי הנ"ל, אות מ"ח, ובהגה שם.

232 אשה כ' רס"ו, ג'—רס"ח, ה'.

233 במדבר ט"ו, ל"ה.

234 שמות ל"א, י"ד.

235 ויקרא י"ח, כ"ט.

236 עיין אשה כ' ש"ב, ו'.

237 דברים כ"ה, ה'.

238 בראשית י"ג, ח'.

239 עיין מ"ב ח'.

240 אשה כ' ר"ה, ק'; ועיין ת"א ומלבי"ם.

שאסור באלמנה, מוכח שדברי חז"ל, ש"אלמנה מכהן יקחו" ²⁴¹ פירושו: "משאר כהנים (כלומר כהנים הדיוטים) יקחו" ²⁴², עיקר. והקראים — יש מהם תפסו דברי יחזקאל דברים ככתבן להלכה ²⁴³, ויש מהם אמרו, שדבריו הם לעתיד ²⁴⁴.

ט. "באש תשרף". והקראים אמרו: בפנויה הכתוב מדבר ²⁴⁵.
י. "מזה הכתוב נלמוד". והקראים הסתפקו אם יש אבלות מן התורה כלל; והמחייבים שמו על האבל כל דרכי האבלות הנזכרים בתנ"ך ²⁴⁶.
יב. עיין מ ב ח ר.

כב. ז'. "ובא השמש וטהר". והקראים אמרו: טהר גברא. עיין מ ב ח ר כאן, ובויקרא י"א, ל"ב.
שם. "וריקי מוח". אלו הקראים שאמרו: אין טרפה אלא דרוסה; ודברו דברים נגד חז"ל שהעתיקו "י"ח טרפות" ²⁴⁷.
כ"ב. "אנחנו נסמוך על הקבלה". כיו"ב כתב בשרצים ובעופות ²⁴⁸. והקראים נחלקו במובן "יבלת": י"א ²⁴⁹ זה "חולה" הנזכר במלאכי א', י"ג, ולא נתפרש בתורה, וי"א שהוא שומא ²⁵⁰.
כ"ז. "שור או כשב או עז. נקראים ע"ש סופם". ע"ל, בראשית כ"ה, כ"ב.

כג. ג'. ע"ל, בראשית א', י"ד; שמות י"ב, ב', מ"ו.
ה'. ע"ל, שמות י"ב, ו'.
י"א. הדברים מבוארים; אך לפי שראיתי שהמפרשים נתלבטו במאמר זה, והלכו בדרך רחוקה בכמה פרטים, אחזור על הדברים בקיצור. הקראים אמרו, ששם שבת ²⁵¹ מיוחד לשבת בראשית, וזה פירושו בין ב"ממחרת השבת" בין

241 יחזקאל מ"ד, כ"ב.

242 קידושין ע"ח, ע"ב.

243 עיין א"א קנ"ט, ע"ב.

244 עיין מ ב ח ר; וג' ע קנ"ט, ע"ב; ועיין גם באשה כ"ב ר"ח, ג'.

245 עיין אשה כ"ב ש"ל, ל'; שם"ה, ד'; שם"ו, ח"ט' ומבחר כאן, ובדברים כ"ב, י"ז, ובסדר כסף שם. וע"ל, שמות כ"ב, כ"ה.

246 אשה כ"ב רס"ה, ט'; א"א דיני אבלות פ"ב, וג'.

247 אשה כ"ב רל"ד, נ"ע'; שנ"ט, ל'—ש"ס, ו', ודף קל"ו, אותיות "סבלנו" — "חטאתי"; ג' ע ענין שחיטה פ"ה; א"א, קי"ב, ע"ב.

248 ויקרא י"א, כ"ט; ועיין גם י"ד, ד'.

249 אשה כ"ב ר"י, ת'; רי"א, ת'.

250 עיין מ ב ח ר.

251 כלומר, בלי תואר, וכ"ש כשהוא בה' הידיעה. ו"ביום השבת" שביחזקאל מ"ו, י"ב, שבת ממש הוא, ומוסב על פתיחת השער — ולא על עשיית העולה והשלמים. אשה כ"ב רכ"ג, ת'; א"א ס"ו, ע"ד.

ב"שבע שבתות" ובין ב"השבת השביעית". והמעתיקים אמרו ²⁵², שהוא משותף לשבת וי"ט, ופירשו "ממחרת השבת": ממחרת יו"ט הראשון של פסח, ו"שבע שבתות" ו"השבת השביעית": שבעה שבועות והשבוע השביעי. ואפשר לשבת שתשמש בב' לשונות בפסוק אחד, כי כבר מצאנו זאת במלות אחרות ²⁵³. ומלת "תמימות" ראייה על "שבתות" שמשמען שבועות, ששבתות ממש סתמן שלימות ²⁵⁴. וחכם ברומי חשב, שממה שנאמר ביהושע ה', י"א, שאכלו מ"עבור הארץ" — שלפי דעתו פירושו מתבואה החדשה — "ממחרת הפסח", יש ראייה ש"ממחרת השבת" פירושו: מחרת יו"ט הראשון של פסח; ואינו — כי זבח הפסח הוא בי"ד ומחרתו ט"ו, כמ"ש: "בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח". ואדרבה: מזה ראייה להקראים ²⁵⁵, שרק אצלם יתכן שיוקרב העומר בט"ו — וזה כשחל ע"פ בשבת ²⁵⁶. ורס"ג ר"ל, שהפסח יקרא ע"ש ב' דברים: ע"ש הזבח שהוא בי"ד, וע"ש הפיסוח שהיה בליל ט"ו; ויתכן לפ"ז שב' הימים י"ד וט"ו גם שניהם יכוננו ב"ממחרת הפסח". וא"ע השיב ²⁵⁷ שעיקר השם ע"ש הפיסוח, ועכ"ז המחרת הוא בט"ו, כי בקר לילה שעבר הוא אשר יקרא בשם "מחרת". אבל הסכים עם פירושו של רס"ג ל"עבור הארץ" שהוא מן הישן, כי משמעות מלת "עבור" היא תבואת שנה שעברה; גם ממה שנוכרה תבואת ארץ כנען בפסוק שלאחריו משמע, שתבואה שבפסוק זה הביאה עמם מעבר הירדן. וממה שנוכר "קלוי" אין ראייה שהיא מן החדש, כי הפרש יש בין קלי לקלוי ²⁵⁸. וזה מוכרח, כי עכ"פ לא יכלו לאכל מן החדש, כי אף לפ"ד הקראים ש"ממחרת הפסח" הוא ט"ו בניסן, ע"כ לא קצרו בו ביום — שהוא יו"ט, גם לא לפניו — שאסור לקצר קודם לעומר ²⁵⁹. ובל"ז אין לקראים ראייה מפסוק זה, כי אפשר

-
- 252 עיין כל הענין בספר א. ובמנחות ס"ה, ע"א זכ'.
- 253 והמבחר השוב, כל המקרא כשיבוא לשון על לשון ומצאו שניהם מענינים", כלומר: במובן שזה; וכיו"ב באשה"כ, רכ"ב, א'.
- 254 והמבחר תירץ, שנאמר "תמימות" להודיע שהם שבועות תמות ושלימות של בריאה — התחלתם ביום א' וסופם בשבת; ולא של פרקים — חלקם משבוע זה וחלקם משלפניו.
- 255 ובאמת הקראים השתמשו בראיה זו; אשה"כ רכ"ג, ז' א'; ג"ג ע"ג.
- 256 כי לפ"ד הקראים "המחרת בפנים והשבת בחוץ"; ג"ג ע, נ"ג, ע"ד בשם יוסף הרואה.
- 257 וכן באשה"ב רכ"ד, א' יו'; א"א ס"ה, ע"ד.
- 258 והקראים לא הודו בחלוק זה; ג"ג ע"נ"ד, ע"ב; א"א שם.
- 259 הקראים טעו בהבנת טענת א"ע זו, וחשבו שתמה על העומר מתי נקצר, ותירצו שהוא דוחה יו"ט, או שקצרוהו ע"ש — ובאמת דבריו מוסבים על המצות עיין ג"ג ע"נ"ד, ע"ג.

שאינן דין חדש נוהג עד לאחר ירושה וישיבה, לפי שנאמר בו "כי תבאו" ²⁶⁰. ורס"ג הקשה על הקראים: הלא כמה שבתות בשנה — ואיך נדע במחרת של איזה שבת הכתוב מדבר? ²⁶¹ וישועה ²⁶² השיב שממה שסדרה התורה בפרשת פנחס כל הימים שיש בהם קרבן, ולא הזכירה יום הנף, למדנו שהוא נכלל באחד ימי הפסח שנפרטו שם. וא"ע טען ע"ז שאפשר סדרה ושיירה, כי כן בפרשתנו נסדרו הקרבנות ולא נזכרו של ראשי חדשים; ועוד גם אם היה נכלל בימי הפסח, עכ"פ הול"ל: מלבד תנופת העומר. ועל חז"ל לא חלה קושיא זו, כי הם סמכו בעיקר על הקבלה. וכאן הציע א"ע פירוש חדש ליישב את הקושיות: (א) שלא נאמר בפרשת פנחס מלבד, (ב) שבכאן הקרבנות הם, "פר אחד ואילים שנים", ובפרשת פנחס "פרים שנים ואיל אחד", (ג) שבכאן נאמר "שבע שבתות", ובפרשת ראה "שבעה שבועות" ²⁶³ — וכאשר ידענו ממלת "שבעה" ²⁶⁴ יקראו שבעת ימים בשם שבוע, אף אם לא יחלו ביום ראשון. ופירושו של א"ע הוא כי "ממחרת השבת" הוא כמשמעו: ממחרת שבת בראשית; ועכ"ז אין מזה ראייה להקראים, כי בפרשה זו בשנה שהקריבו בה העומר בראשונה הכתוב מדבר, שט"ו בניסן שלה חל להיות בשבת — כאשר ראינו ממה שערך משה הלחם באחד בניסן שנה זאת ביום שהקים המשכן ²⁶⁵ — וכן כל הקרבנות האמורים כאן לא נתנו להקרב אלא בשנה הראשונה, והקרבנות הכתובים בפרשת פנחס לדורות נאמרו. וכן בפרשת ראה בא הכתוב ופרט לך "שבעה שבועות", לומר שלדורות תחל הספירה ממחרת יו"ט. וה"סוד" שרמזו עליו א"ע הוא, שממה שלא תלתה התורה חג השבועות ביום מיוחד מימי החדש, היה נראה שהוא תלוי בשבת בראשית וזמנו מתחלף ²⁶⁶, ובאה הקבלה, במה שהעתיקה שהוא יום מ"ת ²⁶⁷, וקבעה לו זמן.

260 עיון קידושין ל"ז, ע"א.

261 והיא תשובת ר' יוסי, במנחות ס"ו, ע"א.

262 זה ישועה בן יהודה שהדש תשובה זו (ג"ע נ"ד, ע"א). ורבו יוסף הרואה אמר כי כבר ידענו מהמשך הדברים שבשבת שבתוך הפסח הכתוב מדבר, כי כן בשמות י"ד, כ"ב, "בתוך הים ביבשה" לא נסתפק שעל ים סוף הדברים אמורים. והמבחר עוד השיב על רס"ג כי גם עליו תקשה איזה יו"ט: הראשון או האחרון? (ובי"ב במנחות ס"ו ע"א). והקראים למד מסמיכת בכורים — שהם לפ"ד מנחת עומר — לזביחת הפסח (שמות ל"ד, כ"ה"ו) שהנפת העומר בתוך ימי הפסח. (ג"ע נ"ד, ע"ב).

263 דברים ט"ז, ט'.

264 ויקרא י"ב, ה'.

265 שמות מ', כ"ג; ועיון א"ע שמות מ', ב'; וע"ל ויקרא ט', א'.

266 ראייה זו מביאה אשה"כ רכ"ב, ג'ק', בשם "משכילי", וג"ע, נ"י, ע"ב.

267 ולפ"ד הקראים מ"ת היה בג' בסיון; ג"ע נ"א, ע"ג; א"א ס"ו, ע"ג.

שם. "והמכחישים אמרו", ע"ל, ויקרא י"ב, ו'.
 י"ד. "לולא הקבלה". והקראים רובם מונים שבתות שבועות וימים, לקיים
 ג' הפסוקים "שבע שבתות" ^{267*}, "שבעה שבועות" ²⁶⁸ ו"תספרו חמשים
 יום" ²⁶⁹. וע"ד "תמימים" ע"ל, ויקרא כ"ג, י"א.
 י"ז. כנראה, הקראים תפסו בדרשת חז"ל: "ממושבותיכם ולא מחו"ל";
 עיין ג' ע, נ"ז, ע"א; א"א; ע"ב ע"ד. ומלות "ומתי יבוקש" אין בידי לפרש.
 שם. "לחם תנופה". הי"א הם הקראים; עיין ג' ע, נ"ז, ע"ב.
 שם. "ואחר ששחיטת השלמים". והקראים אמרו שטעם הקרבת השלמים
 בשבועות, מפני שלא יפול לעולם בשבת ²⁷⁰. ועל טענת א"ע השיב המבחר
 שאין ראיה ממצוה על רשות. ועל שטת הקראים, שאסרו מלאכת או"נ בשאר
 מועדים חוץ מפסח שנתפרש בו "אך אשר יאכל לכל נפש", ע"ל, שמות י"ב, ט"ז.
 כ"ד. "ואחר שאמר לתקוע". ר"ל, ממה שנוכח תרועה מוכח, שהיא
 בשופר, ושהיא לבד מתיקיעה, שנתחייבו בה בראשי חדשים, שהיא בחצוצרות.
 והקראים יש מהם אומרים שתרועה בחצוצרות, וי"א שהיא הרמת קול בפה;
 וראיתם מעזרא ג', י"א, "וכל העם הריעו תרועה גדולה בהלל" ²⁷¹.
 כ"ז. ע"ל, ויקרא ט"ז, כ"ד.
 מ. הקראים לא הודו בלקיחת ד' מינים ביד, ופירשו "ולקחתם" שהוא לשון
 הזמנה כמו "ויקחו" הנאמר אצל פסח ²⁷². והרצון, שיעשו הסוכה ממינים הללו.
 ולפי שהסכך לא יעשה בפירות, הוכרחו לפרש "פרי עץ" שהוא כמו "עץ פרי"
 או שמשמעו כמו פארי עץ. וראיית הקראים מנחמיה ח', ט"ו, ששם נראה
 שעשו סכות מעין ד' מינים. וא"ע הראה ההבדל שיש בין מינים שבתורה ובין
 אלה שבנחמיה ²⁷³. גם הראה, שאין קושיא על חז"ל שאמרו: עבות זה הדס,
 ממה שבאו שניהם באותו פסוק שבנחמיה, כי שני מיני הדסים הם.

^{267*} ויקרא כ"ג, ט"ו.

²⁶⁸ דברים ט"ו, י"ט.

²⁶⁹ ויקרא כ"ג, ט"ז. עיין מבחר; ג' ע' נ"ו, ע"א; א"א חג השבועות פ"ט.

²⁷⁰ אשה כ רכ"ה, נ'.

²⁷¹ אשה כ רכ"ה; מבחר; ג' ע' נ"ח, ע"א; א"א ע"ג, ע"ב; גינצברג,

גנזי שכטר, ח"ב, תע"ט.

²⁷² שמות י"ב, ג'.

²⁷³ בתורה לא נזכרו עלי זית ועלי הדס, ובנחמיה לא נזכרה ערבה. וענן

אמר שזית זה "הדר" הנאמר בתורה, במש"כ: "ויהי כזית תודי" (הושע י"ד, ז').

ועל הדס אמרו הקראים שזה ערבה, כמ"ש: "בין ההדסים אשר במצולה" (זכרי' א',

ח'). ובנימין נהוגדי אמר שלא נזכרה ערבה לפי שהם הלכו להר, וערבה מקומה

בנחל. עיין אשה כ רכ"ה, ב'—רכ"ו, ז'; מבחר; ג' ע' ס"ה, ע"א, וכו';

א"א ע"ז, ע"א וכו'.

כד, י"ח. אפשר כוונתו שמכאן ראייה ש"נפש תחת נפש" אינו תמיד מ"מ ש.

יט, כ'. עיין א"ע, שמות כ"א, כ"ד, ומאמרי הנ"ל, אות נ"ב.

כה, ט'. ראשוני הקראים אמרו שניסן ר"ה לכל, ואחרוניהם הודו שתשרי ר"ה לשמטות וליובלות ובכל זאת החזיקו בשטתם הקדומה שבניסן נברא העולם; וערערו על חז"ל שקראו לאחד בתשרי "ראש השנה" — והם קראוהו "יום תרועה" ²⁷⁴. וע"ד יהודה הפרסי, ע"ל, שמות י"ב ב'.

י"ז. עיין א"ע, ויקרא כ"ה, ט', ובמאמרי הנ"ל, אות ג'.
כ"ט. "ימים". בספר א נחלקו בזה. רבי אומר: שנת החמה, וחכ"א: שנת המחזור — אם פשוטה ואם מעוברת. והקראים למדו מ"ימים" שהשנה מיום אל יום, ומ"תמימה" שאם היא מעוברת בידו לפדותו עד מלאת י"ג חדשים ²⁷⁵.

ל"ו. "מפורש בדברי הקבלה". ע"ל, שמות כ"ב, כ"ד.
ל"ט, מ"א, מ"ה. ע"ל שמות כ"א ב'.
מ"ו. "לעולם". והקראים התרעמו על דחז"ל שאמרו: "מצוה, וטענו שאדרבה אם ירצה האדון לשחררם בודאי זכות הוא לו. עיין מ"ב ח"ר, ו"ב ט"ר ת כ"ס פ, אות מ"ח.

כז, כ"ז. ע"ל, שמות י"ג, י"ג

(המשך יבא)

²⁷⁴ עיין מ"ב ח"ר; ג"ע נ"ה, ע"א; ובענין שמוטה ויובל פ"א, הביא שמות הקראים וטענות א"ע; וענין א"א ענין קדח"ה, פמ"ב ושמטה ויובל פ"ב.

²⁷⁵ עיין מ"ב ח"ר ו"א א קצ"ב, ע"א.

²⁷⁶ עיין גיטין ל"ח, ע"ב.